

Hoe kunnen we ons erfgoed aan schapenrassen behouden?

Binnen Europa zijn er vele unieke schapenrassen, vaak gekoppeld aan een regio van oorsprong. Het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland heeft zich in het 'Heritage Sheep Breeds'-project beziggehouden om het voortbestaan van lokale schapenrassen te verzekeren. Het project heeft gelopen van 1 maart 2007 tot 1 oktober 2009, met als doel genetisch materiaal op te slaan in de nationale genenbank van enkele zeldzame, unieke, lokale schapenrassen.

In 2002 zijn in veertien landen de zeldzame schapenrassen geïnventariseerd: waar lopen ze en hoe is het met ze gesteld? Naar aanleiding daarvan hadden vijf landen interesse om samen een EU-project te starten en hun zeldzame rassen veilig te gaan stellen: Nederland, Groot-Brittannië, Frankrijk, Griekenland en Slovenië.

Nederland heeft twaalf rassen geïnventariseerd: Zwartbles, Kempisch heideschaap, Swifter, Blauwe Texelaar, Mergellander, Texelaar, Drents heideschaap, Noordhollander, Veluws heideschaap, Flevolander, Schoonebeeker en het Melkschaap. Groot-Brittannië heeft vijftien rassen geïnventariseerd, Frankrijk dertien, Griekenland vijf en Slovenië vier.

Sloveens Bovecschaap

Gregor Gorjanc

Welk ras opslaan in genenbank?

Omdat niet van alle rassen genetisch materiaal verzameld en opgeslagen kon worden, zijn diverse fasen doorlopen om de prioriteiten vast te stellen. Nadat de zeldzame rassen op een rijtje waren gezet, werd voor ieder ras gekeken of de populatie groeit of juist afneemt, of er fokprogramma's tegen inteelt waren en of de zeldzame rassen regionaal werden gehouden of in het hele land te vinden waren. Regionale rassen zijn kwetsbaarder als er een ziekte uitbreekt en veel dieren geruimd moeten worden. Voor deze inventarisatie werd contact gezocht met de stamboeken en/of rasverenigingen van de schapenrassen, middels een telefonische enquête.

Sloveense Bela-Krajina-Pramentaschapen

Drago Kompan

Daarna is gekeken of een ras economisch interessant is. Dat is belangrijk, want het maakt een groot verschil of het voortbestaan van een ras afhangt van liefhebbers of ook van mensen die een boterham verdienen met de schapen. In dat laatste geval gaat het immers vaak om grotere aantallen dieren en is het ras sowieso aantrekkelijker

Koppel Griekse Katsikaschapen

Christina Ligda

land	ras	aantal rammen	aantal doses
Verenigd Koninkrijk	Shetland	15	3.497
	Lonk	21	5.028
Griekenland	Frisarta	4	790
	Boutsiko	5	1.255
	Katsika	3	550
Frankrijk	Causse du Lot	22	2.827
	Rava	5	967
	Limousine	10	1.934
	Bizet	3	525
Nederland	Kempisch heideschaap	15	2.500
	Melkschaap	30	1.750
	Zwartbles	4	300
Slovenië	Istrian Pramenka	6	225
	Bovec	4	442
	Bela Krajina Pramenka	5	314

Tabel 1 – Aantal doses sperma per ras dat opgeslagen is in de nationale genenbank van ieder land

om te fokken. Er werd onderzocht of er ras-specifieke producten op de markt zijn die de afzet (kunnen) vergroten. Er valt hierbij te denken aan het vlees van het Kempisch heidelam dat afgezet kan worden onder het logo van Slow Food. Of de zuivelproducten van het Melkschaap (kaas). Ook de inzet van schapen bij landschapsbeheer (heideschapen) kan economisch en publicitair interessant zijn.

Tot slot werd gekeken of het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland al sperma in de genenbank had ingevroren, en van hoeveel verschillende dieren en lijnen dat was. Dat argument speelde ook een rol bij de keuze. Die rassen waarvan nog geen genetisch materiaal (of met weinig (bio)diversiteit) opgeslagen was in de genenbank, genoten de voorkeur boven rassen waar al wel materiaal van opgeslagen was.

Materiaal in genenbank

Uiteindelijk kwamen drie van de Nederlandse schapenrassen in aanmerking: de

Christina Ligda

Grieks Frizantashaap

Zwartbles, het Kempisch heideschaap en het Melkschaap. De Britten kozen voor de Lonk en de Shetlander, de Fransen voor de Rava, Limousine, Bizet en Causses du Lot, de Grieken voor de Boutsika, Katsika en Frisarta en de Slovenen voor de Istrian Pramenka, Bovec en de Bela Krajina Pramenka.

Het spermavangen verliep niet altijd even soepeltjes. Er waren rammen die niet wilden springen of een ooi die niet meer bronstig was op het moment dat sperma gevangen zou worden. Dat soort zaken. Van het Kempisch heideschaap en de Zwartbles zijn rammen opgekocht en geslacht, waarna meteen sperma uit de testikels is gehaald. Dat was makkelijker uit te voeren dan eerst rammen te leren springen op een kunstooi. Van de Melkschaaprammen is het ejaculaat gevangen terwijl ze in de wei liepen, en is dat sperma verwerkt en verdund voordat het opgeslagen is in de genenbank. Uiteindelijk is het allemaal wel gelukt. Duzenden rietjes sperma zijn in vloeibare stikstof ingevroren en daardoor oneindig lang houdbaar (zie tabel 1). Ze worden opgeslagen op twee locaties: in Lelystad en Utrecht. Daarmee is het risico gespreid, mocht er eens ergens een calamiteit zijn. ●

Meer informatie is te vinden op:
www.heritagesheep.eu